

'Ici on ne meurt pas...'

Frans Vanzieleghem

Was de Vlaamse economie voor 1914 niet schitterend, na de oorlog is het niet veel beter. Emigratie op zoek naar een beter bestaan, gaat dus onverminderd door, ook wat de Lichterveldenaren betreft.

De klemtoon wordt echter verlegd, waar voor de oorlog Amerika de meeste toekomstkansen bood, is het nu naar Frankrijk dat velen trekken¹. Een deel van de bevolking, vooral in West-Vlaanderen, was immers al bij de inval van de Duitsers richting Frankrijk gevlucht. De oorlog in de Westhoek maakte de terugkeer onmogelijk en wie vanaf 1919 wil terugkeren, vindt veelal niets meer dan een puinhoop. In Frankrijk blijven en de familie laten overkomen is een mogelijkheid die velen benutten. Van vluchteling worden ze immigrant en blijven ter plaatse.

De Franse politiek ter zake vormt de tweede reden tot een betrekkelijk omvangrijke emigratie van Vlaamse boeren naar Frankrijk.

De rangen van de Franse boerenzoons waren sterk uitgedund. Men schat het verlies op 1.400.000. Merkwaardigerwijze manifesteert zich bij de Franse boerenbevolking een sterke tendens tot emigratie o.m. naar Canada, zodanig zelfs dat de Franse overheid remmend moet optreden. Om de leemten aan te vullen en de Franse landbouw in evenwicht te houden stimuleert de overheid de immigratie vooral van Belgische landbouwers die een goede reputatie genoten. Zij gaan zich nagenoeg allen vestigen ten noorden van een lijn gaande van de Mont-Saint-Michel tot Belfort².

In 1919 trekken 4.994 boeren uit België richting Frankrijk. De tien jaren na de eerste wereldoorlog vertrekken gemiddeld 3.500 gezinnen per jaar (voor de oorlog gemiddeld 800).

Ook vanuit Lichtervelde gaat het in dezelfde zin. Sommige Lichterveldse gezinnen verdwijnen met pak en zak naar Frankrijk. Tussen 1918 en 1940 wijken 216 personen uit naar Frankrijk. Bijna de helft zijn landbouwers, goed voor een 25-tal gezinnen. De rest van de emigranten vindt werk in de fabrieken in Noord-Frankrijk.

Het gezin Verstraete-Carpentier, zeven personen, verhuisde in 1919 naar Josseney-par-Lagny (Seine & Marne).

Achiel Reynaert vond in 1924 iets in Berville (Seine & Oise).

Het groot gezin van Henri Ramboer, twaalf in totaal, streek in 1925 neer in Mausempuy-par-Mauvezin (Gers) in Zuid-Frankrijk.

Ook Honoré Deceuninck trok naar het zuiden, naar Caillavet (Gers).

¹De Amerikaanse economie is immers ook aan het slabakken gegaan zodat het moeilijk geworden is werk te vinden. Tussen 1900 en 1914 wijken 298 personen naar Amerika uit. Tussen 1920 en 1940 zijn er dat nog 79.

²Uit SCHEPENS, L.: Van vlaskutser tot Franschman, WES, Brugge, 1973, p. 201

De familie Claerhout vestigde zich in de vallei van de Chevreuse in 1928 (Seine & Oise).

Nog anderen trokken naar de departementen Côte d'Or, Calvados, Aube, Orne en Somme.

1 De familie Cool, een sterk verhaal

Het echtpaar Henri Cool (°Lichtervelde 29 april 1854) en Madeleine Vermeulen (°Torhout 19 november 1864) kreeg 13 kinderen, allen geboren tussen 1884 en 1907. Zes zoons verlaten een na een Lichtervelde en proberen het waar te maken in Amerika of in Frankrijk.

Marie-Thérèse Cool voor haar Normandische hoeve.

Aloïs-Cyriel (°8 juni 1886) vertrekt in 1911 naar Amerika, komt terug in 1920 en gaat naar Bruay in Frankrijk op 5 maart 1923, maar keert terug naar Lichtervelde.

Petrus-Joannes (°30 januari 1889), landwerkman, verhuist met zijn vrouw Maria Vanthuyne op 7 augustus 1919 naar Bruay (Pas de Calais) en wordt 'contremaître' in Calonne-Ricaourt in de mijnstreek. Vandaar gaat hij op 19 april 1923 naar St Germain d'Aulnay (Orne) om er te boeren. De afstammelingen, uit zijn tweede huwelijk met Zulma Delameilleure wonen nu nog in St-Germain.

Alidor-Victor (°4 november 1890), steenovenwerker, emigreert in 1913 met zijn eerste vrouw en dochter naar Davidson, in de Canadese provincie Saskatchewan. Bij het overlijden van zijn vrouw keert hij in 1920 met zes kinderen terug naar België, hertrouwt met Renilde Hoet, kantwerkster, en vestigde zich in St Aubin de Bonneval (Orne) op 4 februari 1922. Hij runt er een triage de lin (een vlasfabriek) in Notre-Dame-du-Hamel (Eure).

Leon-Willem (°13 mei 1895) emigreert in 1912 naar Canada, naar dezelfde plaats als zijn broer Alidor. Zijn afstammelingen wonen nog steeds in Davidson Saskatchewan en boeren er op honderden hectaren.

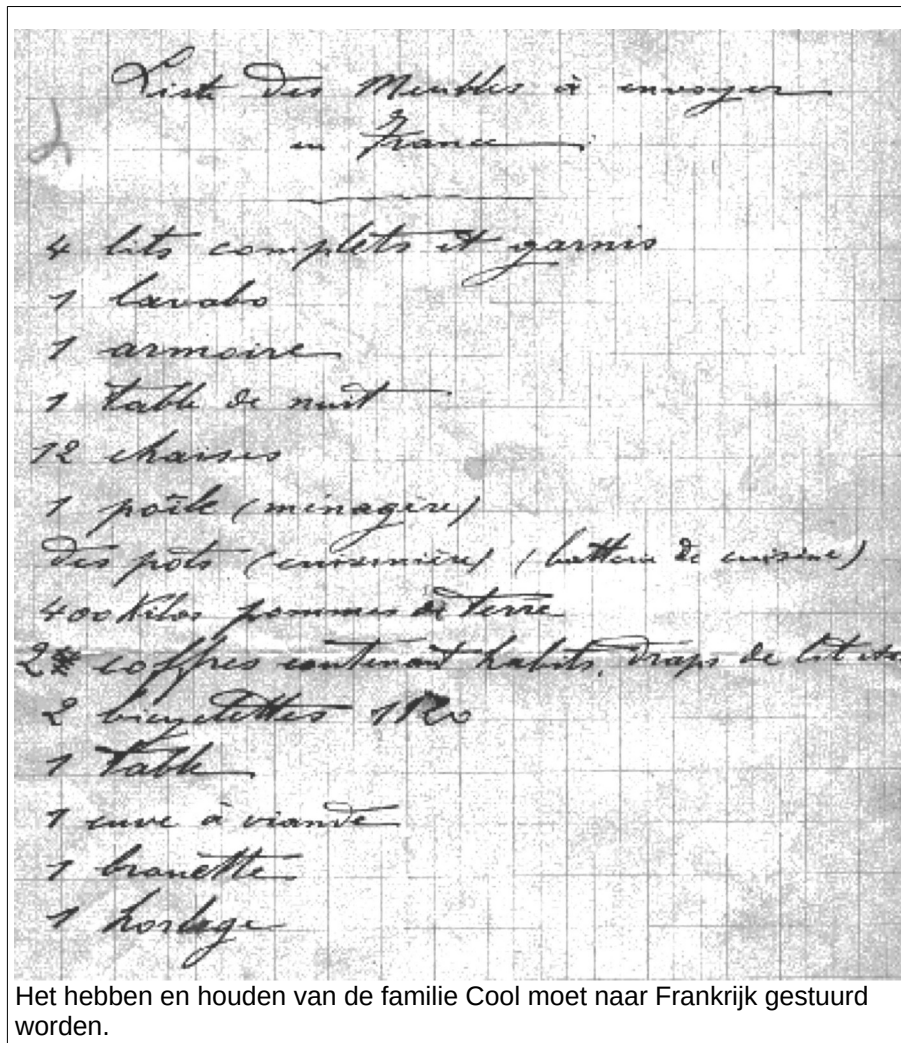
Emiel-Achiel (°7 november 1898) vertrekt eerst naar Canada, keert terug, huwt met Magdalena Declerck en vertrekt op 19 december 1921 naar St Aubin-de-Bonneval. Hij vestigt zich in Goulafrière, een naburig dorp. Met de jaren zal hij 17 hectaren eigendom en 80 hectaren pachtland in uitbating hebben.

Remi-Cyriel (°14 september 1901) vertrekt eveneens naar Frankrijk in 1925 en belandt in St Pierre-de-Cernière, in de buurt van Montreuil (Eure).

2 Saint-Germain-d'Aulnay (Orne)

We bezochten Marie-Thérèse Cool in St-Germain-d'Aulnay, tachtig kilometer ten zuidwesten van Rouen. Haar broer Gabriël woont in het dorpje ernaast Saint-Aubin-de-Bonneval. Ze zijn kinderen uit het tweede huwelijk van Petrus-Joannes Cool met Zulma Delameilleure. Zij woont Normandisch met een tuin vol bloemen. Binnen staat de Heilige Maagd op de schouw en hangt een kruisbeeld aan de muur; ze is er geboren. Zij praat prettig en ontvangt gul in een waterval van Franse woorden. Ons West-Vlaams verstaat ze nog.

Heemkundige kring Karel van de Venne

Hun vader Petrus volgde uiteindelijk in 1923 zijn broer Alidor die al een jaar eerder in de streek zat. Hij bewerkte er 67 hectaren.

Thuis spraken vader en moeder steeds Lichtervelds en de kinderen die er school liepen antwoordden in 't Frans. Ze leerden van elkaar en toen Marie-Thérèse nog klein was kwam ze wel eens naar Lichtervelde op vakantie.

Boeren was de stiel van haar vader. Op de helft van de oppervlakte hielden ze koebeesten van het Normandische ras, de andere helft was akkerbouw: gerst, tarwe, maïs. Na een tijdje waren op het bedrijf twee knechten en een meid in dienst. Hoe meer grond ze opkuisen, hoe gemakkelijker ze nieuwe percelen konden verwerven.

De kinderen van Marie-Thérèse Hoorelbeke-Cool boeren nu verder op 164 hectaren, eigendom en pachtgronden. Een hectare landbouwgrond kost er tussen de 30.000 en de 50.000 FF.

Onze ouders kwamen naar Frankrijk omdat er in België geen werk was. Ze waren arm maar zaten vol werklust. Het was hier weinig bevolkt en er lagen hectaren onkruid te wachten. De Vlamingen waren bekend voor hun ondernemingszin.

De familie en ook vrienden uit België komen hier graag eens langs. Het is hier rustig en vol gezonde lucht: *la brousse pastorale, la France profonde*. 'Ici on ne meurt pas', zegt ze poëtisch en zingt van de zonnebloem, de tournesol die geen kompas hoeft om de zon te vinden. 'Want als we niet zingen vervelen we ons.' We luisteren verder en drinken Piedbœuf, tafelbier uit België. 'Zo lekker' zegt Marie-Thérèse. We beloven haar Lichtervelds Blond en Piro te bezorgen. 'Ici on vient manger le pain français', voegt ze er nog aan toe.

Op het dorpspleintje speelt men pétanque. In de modeste café-tabac staan tussen drie pakjes tabak en tien sigaretten nog kerstkaarten te koop. De schilder loopt net even binnen. De restauratiewerken aan het mooie Normandische kerkje van St Aubin-de-Bonneval liggen er verlaten bij. De negentien overgebleven woningen kunnen een laagje verf anders best gebruiken.

Op de terugweg naar Orbec-en-Auge liggen de Franse weiden er als Engelse tuinen bij. Een buizerd vliegt ongemoeid op. In La Feuillie kopen we bij Evarist Paret, Cidre des Entre-deux-Landes. Toeval of niet maar Evarist is afkomstig van Westvleteren en woont hier sedert 1950. Volgens Evarist waren de Belgen vroeger in Frankrijk niet zo geliefd. 'Ze kochten er de beste hoeven, werkten uiteraard in tweede versnelling en trouwden onder elkaar om het een beetje samen te houden. Er kwamen eer tijds ook Vlaamse priesters, o.a. pater Vanwayenberghe, om ons biecht te horen en het katholiek geloof bij te houden want de eerste Vlamingen spraken weinig Frans', beaamt zijn vrouw Isabelle Vandenbulcke.

Tot zover een verhaal van emigratie en integratie, van Lichterveldenaars die zich op eigen krachten opgewerkt hebben en het in den vreemde waar gemaakt hebben, in een periode toen in Lichtervelde geen toekomstkansen waren.

Une nouvelle invasion ...

... ces Germains pauvres et prolifiques viennent louer leurs bras, se font colons des riches territoires que les Latins quittent pour habiter les villes.

De franse socialoog R. Blanchard over de immigratie van Vlamingen in Frankrijk (*La Flandre*, gepubliceerd in 1906).

(Een nieuwe invasie ...

... het waren Germanen, arm en kroostrijk. Aanvankelijk verhuurden ze alleen hun arbeid maar uiteindelijk palmden ze rijke gronden in, door de Latijnen verlaten om in de steden te gaan wonen.)